

במוצא שלל

**שלל על הדף / העלון השבועי על סדר 'הדף היומי'
גלוון מס' 61 ב' אלול תשפ"א / סוכה ל-לה**

איך הותר לעזרא והשכבים מהגולה לעשות סוכות ברשות-הרבים?

רישונים עושים סוכות ברשות הרבים!

ויהיה הדבר תלוי, כמובן, במאורנה, במה שכותב הגאון רבי יצחן שמליקש מלובוב, בעל שותת "בית יצחק" וירוה דעה חלק ב' סימנו כי ג, שלשית הסוברים קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא", אף שנכבה הארץ לא זכו הcovבשים אותה רק בפירות הארץ, אבל גוף הארץ נשאר בחזקת ישראל, ולכך לא פקעה קדושתה, ואילו לשיטת הסוברים קדושה ראשונה קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבוא", הcovבשים את הארץ זכו גם בגוף הארץ, ואם כן יצאה הארץ מחזקת ישראל ולכך בטלה קדושתה.

*

לאור זאת, אמר אב"ד רישא, עליה בידינו ביאור נחמד ונעים בלשון הפסוקים בנחמייה, שם נאמר (ח, יז): "ויעשו כל הקהל השבטים מן השבי סוכות וישבו בסוכות, כי לא עשו מימי ישוע בן נון כנ"ב ישראל עד הימים ההוא". ובגמרא (ערכון לב): התפלאו: "אפשר בא דוד ולא עשו סוכות, עד שבא עזרא? אלא, מקיש ביאתם בימי עזרא לביאתם בימי יהושע, מה ביאתם בימי יהושע מנו שמייטין ויובלות וקדשו ערי חומה – אף ביאתם בימי עזרא מנו שמייטין ויובלות וקדשו ערי חומה", ורש"י מפרש, שהוא שנאמר בפסק "כי לא עשו מימי ישוע בן נון" – אין הכוונה לסוכות, כי סוכימות יהושע שקידש את הארץ – לא חזרו לקדשה עד עכשי, כי הקדשה הראשונה שקידש יהושע בטלה, ורק עכשי קידשה עזרא שנית.

אך לכוארה הדבר פלא: מה עני קדשת הארץ – לעשיית הסוכות, שבה דבר הכתוב: מודיע כמספר הכתוב שהקהל השבטים מן השבי עשו סוכות, הוסיף בספר שטעם הדבר הוא מפני שאז נתקדשה הארץ בשנית, כמו שנתקדשה בימי יהושע?

לדברינו – העניין יקר ונחמד, כי שני הדברים קשורים הם זה זה: כי לאחר שישר ספר הכתוב תחילת את סדר עשיית הסוכות, אלא גם שאוטן עשו לא רק "בחצרותיהם", שהם רשות היחיד, אלא גם ברחובות, שהם רשות הרבים, ממילא קשה: איך עשו סוכות ברשות הרבים, והלא הדבר אסור? והפסק מיד מבאר: באותו ימים התקדשה הארץ בשנית, משום שקדושה ראשונה לא קידשה לעתיד לבוא ובטלה, ומכיון שכך, שוב הוועיל הרישויו נתנו המושל, המלך כורש, לעשיות סוכות אף ברשות הרבים!

*

אלא שכוארה יש לסתור בין זה, שכן אף לsovרים קדושה ראשונה לא קידשה לעתיד לבוא", ולדבריהם לא הוועיל רישויו

לא, תנן רבנן: סוכה גולה, והמסכן ברשות הובים. רבי אליעזר פולס, וחכמים מכשידין.

פסק ה"מן אברהム" (אורח חיים תרל"ז ס"ק ג'), שאין לעשיות סוכה ברשות הרבים, משום שהיא סוכה גולה ואין יוצאים בסוכה גולה.

אולם ב"ספר החיצים" (בחידושים לסימנו תרל"ז, פרק יד) תמה על דבריו מון הפסוקים בנחמייה (ח, י-ט) על השבטים מון הגולה עם עזרא: "וימצא כתוב בתורה אשר צוה ה' ביד משה אשר ישבו בני ישראל בסוכות בחג בחודש השבעי וג', ויכאו העם ויבאו ויעשו להם סוכות איש על גבו ובחצרותיהם ובחצרות בית האלוקים וברחוב שער המים וברחוב שער אפרים", הרי מפורש שעשו סוכות ברחוותה, שם רשות הרבים?

פלפל בכך בטוב טעם הגאון רבי אהרון לוין הי"ד מרישא, בעל "הדרש והעיוון", ואלו עיקרי דבריו:

כתב ה"פרוי מגדים" (או"ח, אשל אברהム ס"ק ג), שאף שלדברי ה"מן אברהム" אין לעשיות סוכה ברשות הרבים, מכל מקום אם השיג רישויו על זה משר העיר – רשאי לעשיות סוכה ברשות הרבים, כמו שמצאנו בשיטופי מבואות לעניין נוכל לומר שכיוון שצאה, שמעלילה שכירות רשות מהשר. ולפי זה נוכל לומר שכיוון שעזרא ובני הגולה על לארץ ישראל בירושה כורש, שהיא אז מושל הארץ, והרשה להם להתיישב בארץ – היו רשאים לעשיות סוכות גם ברחוב, או משום שהרשה להם בפירוש, ואף אם לא הרשה בפירוש – כיוון שננתנו להם רישיון לשוב לארצם ולבנות את בית ה', נכלל בזה הרישויו לעשיות כל צרכיהם כפי התורה והמצוות, ולכך היו רשאים לעשיות סוכות גם ברחובות וברשות הרבים, והרי זה דומה לדברי הגمراה (מכות יג): "זהיו לפם הערים אלה למקלט – לכל צרכיהם", וכך אן, כיוון שהרשה להם כורש לשוב, הרי זה לכל צרכיהם, וגם עשיית סוכות בכלל.

אלא שכל זה יתכן רק אם נאמר קדושה ראשונה קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבוא", ומשום לכך שנכבשה הארץ מידי ישראל – נעשתה כן גמור של אלו שכבשו אותה ונכנסה למורי לרשותם, ולכך הוועיל הרישויו מטעם המושלים החדשים של הארץ לעשיות סוכות גם ברחובות וברשות הרבים, אבל אם נאמר קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא", אם כן גם לאחר שהגויים כבשו לא פקעה קדושתה ולא נכנסה לרשות המושלים החדשים ולא נעשה קניינם הגמור, וממילא לא הוועיל

בתיהם, כי בכלל לא היו להם בתים, ואם כן על מה סמכו בהכרח של הרישוי של כורש, זה לא יתכן אלא אם נסבור שקדושה ראשונה לא קיישה לעתיד לבוא! וזו כוונת הכתוב: "ויעשו כל הקhal השבטים מנו השבי סוכות", כלומר: שעשו סוכות למצווה בחוץ וברוחבות, כמו שנאמר למלחה, אבל שלא נחשוב שעשוו לנו מושום שטבשו שקדושה ראשונה קיישה לעתיד לבוא ועל כן זהו רה"ר של ישראל, כי אם כן הוי צריכים להקפיד לעשות את סוכות המצווה סמוך לפתח ביתיהם, וזה לא אפרשי שהרי "וישבו בסוכות", כלומר: כל עיקר ישיבותם אז בכל השנה היה בסוכות, כי טרם היו להם בתים, ואם כן לא יכולו להסמיד הסוכות לפתח הביתם, ואם כן על מה סמכי והכתוב מшиб על כך: "כי לא עשו מימי ישוע בן נון כן בני ישראל עד היום ההוא", כלומר: שرك אז קידשו את הארץ שנית, כי נתבטלה קדושה ראשונה, ואם כן לא מושום שרה"ר של ישראל היא, אלא מושום רישוי המושל, ולכן יכולו לעשות הסוכות גם באמצע רשות הربים! וממה שנאמר שעשו סוכות "איש על גנו ובחרותיהם", ומשמעו לאורה שהיה להם בתים, אין סתירה לפירוש זה, כי מעט בתים היו להם, אבל עיקר דירתם היתה בסוכות, וכדברי הרוקח. "הדרש והעיו" – ויקרא, מאמר רגנ

*

בביאורו "לחם הפחה" בספר נחמה, ביאור הגאון רבי מאיר ליבוש – המלב"ם באופן דומה במקצת, את מה שנאמר בפסקוק שלא עשו סוכות מימות יהושע עד אז. וכך ביאורו: מאחר וכותב הרמ"א (אורח חיים, סימן תרלו) שאין לעשות סוכה ברשות הربים, ומכיון שקיימה-לו שירושלים לא נתחילה לשבטים – לא היה בנמצא בירושלים רשות היחיד, כשם שאינו משכירים בתים בירושלים מפני שאינה שלהם, ואם כן לא יכולים לעשות שם סוכה, ורק בימי עזרא, כאשר קנו שנית את ארץ ישראל בחזקה וקדושה – התנו הבית-דין שיעשו סוכות בירושלים וכן בשאר רשות הربים, וכדברי התוספה (בבא קמא, פרק ו') שתנאי בית דין שייחיו מסככים ברשות הربים, ותקנת ביון-דין זו היתה באותו זמן. ועיין שם, שבואר מודע לא תיקנו יהושע וכן שלמה תקנה זו!

"לחם הפחה" – ביאור המלב"ם בספר נחמה ח, יד

שתי מימרות של רבי אליעזר המישבות זו את זו

"מתרגמינו: באחנטניתה יתבנין מדבחא", ואם כן ראיינו שאונקלוס סובר שירושלים נתחילה לשבטים. מי היה הרבו של אונקלוס לעניין התרגומים? זאת למדנו במסכת מגילה (ג): "תרגום של תורה – אונקלוס הגר אמרו מפי רבי אליעזר". הרי לנו שרבי אליעזר סובר "ירושלים נתחילה לשבטים", ואם כן היא כשרה לעשיית סוכות – אפילו לשיטתו, שהוא פולס סוכה ברשות הربים... ודברי פי חכם חן!

"אור המאיר", סימן כו

המושל לעשות סוכות ברשות הربים, מכל מקום הלא כתוב ה"מן אברהם" (סימן תרלו, שם), שرك ברשות הربים של נקרים אין לעשות סוכה, אבל ברה"ר של ישראל מותר, כיון שישראל מחייב להודיע, ואם כן לכארה ממה-נפש יכולו לעשות סוכות ברה"ר, כי אם קדושה ראשונה לא קיישה לעתיד לבוא – אם כן נשarra בחזקת ישראל, והרי זה כריה"ר של ישראל, שבו אפשר לעשות סוכות כיון שישראל מחייב אהודה! ולמרות זאת, כתוב אב"ד רישא, יש לקיים דברינו, וזאת על פי מה שמשמע מדברי ה"מקור חיים" (בגהות לארוח חיים שבסוף הספר, סימן תרלו), שגם ברשות הربים של ישראל לא הותר לעשות סוכה אלא רק סמוך לפתח הבית, שהוא כמו צידי רה"ר, אבל באמצע רה"ר, במקומות שעוברים בו רבבים, גם ברה"ר של ישראל אין לעשות סוכה, ואילו מלשונו הפסוק בנהמיה משמע שעשו סוכות גם ברחובות, דהיינו: לא רק סמוך לפתח ביתם אלא גם באמצע רה"ר, ואם כן ודאי שהוא יובן רק אם נסבור שקדושה ראשונה לא קיישה לעתיד לבוא, ועל כן הועיל להם רישוי המושל, כי מושום שישראל מחייב להודיע לא היה מועל להם, מאחר ולא עשו הסוכות בצד רה"ר, אלא גם באמצע רה"ר.

לאור זאת, ביאר אב"ד רישא באופן נפלא דיווק נוספת, על מה שנאמר בפסקוק (שם, יז): "ויעשו כל הקhal השבטים מנו השבי סוכות ושיבו בסוכות, כי לא עשו מימי ישוע בן נון כן בני ישראל עד היום ההוא", ולכאורה: לאיזה צורך חוץ הוסיף הכתוב ואמר "וישבו בסוכות", פשיטה שאם עשו סוכות – בודאי ישבו בהן, שאילולא כן ומה עשו אותן?

אך לדברינו יتبאר היטב, שכן בהשכה ראשונה יכולנו להעלות על דעתנו שהטעמים שעשו סוכה ברחובות הוא מושום שטבשו שקדושה ראשונה קיישה לעתיד לבוא, ועל כן ארץ ישראל בחזקת ישראל, והר"ר הוא של ישראל ולכך רשותם לעשות בה סוכה מושום "לב בית דין מתנה עליהם".

אך לפי זה הרי לא היו רשאים לעשות הסוכות אלא סמוך לפתח הביתם, וזה לא היה אפשרי אי, מושום שלרוב עדין לא היו להם אז בתים, כי זה עתה באו להתיישב בארץ וטרם הטפiko לבנות בתים רק מעט שבעט, ועקר ישיבותם כל השנה היתה בסוכות ובאהלים וכדברי הרוקח, הלכות סוכה, שכטב כן), ואם כן לא שיקד לומר שעשו את הסוכות של מצוה לצורך החג סמוך לפתח

האדמו"ר רבי חיים הגר מאנטווניא – ויז'נץ הקשה אף הוא על שבוי הגליה שנאמר עליהם (נחמה ח, טז): "ויעשו להם סוכות איש על גנו ונוי ובחצרות בית האלוקים". לרבי אליעזר הסובר בסוגיתנו שהמסכך ברשות הربים סוכתו פסולה, איך עשו סוכות בירושלים שדינה ברשות הربים, לאחר לא נתחילה לשבטים?

יישוב חריף אמר על כך הגאון רבי מאיר שפירא מלובליין: במסכת יומא (יב). מצאנו, שהברייתא האומרת שהמזבח היה בנוי בחלקו של בניין, סוברת שירושלים נתחילה לשבטים. והנה, אונקלוס על הפסוק (בראשית מט, כז) "בנימין זאב יטרף" תרגם: "בஅחנטניתה יתבנין מקדשא", ובמסכת זבחים (נד). אמר רב:

הקונה לוֹבָ בְּקִנֵּן דָּרְבָּנוּ – האם יוֹצָא מַדָּ奥ִירִיתָא?

זכה כזוכה, ועל כן לא מועיל קניין דרבנן לעשות שייצא בו ידי חובה מן התורה.

אולם הגאון רבי אליהו ראם, ראב"ד ירושלים, הקשה על תירוץ זה מהחולקת רב אליעזר וחכמים לגב סוכחה גזולה והמסכך ברשות הربים, שאמר רב נחמן: מחלוקת כשטעוקף את חבירו והוציאו מסוכתו וכו' אבל גול עציים וסיך בהם – דברי הכל אין לו אלא דמי עצים בלבד וכ"ז וכשרה משום תקנת מריש, ומשמעו שגם לרבי אליעזר שפסל בסוכחה שאולה – בכל זאת מושחתת הסוכה על ידי קניין שהוא מכח 'תקנת מריש', אף שלשיותו בסוכחה גם כן צריכה להיות שלו? ואמנם ב"מרקראי קודש" (סוכות ב', סוף סימן כח), הביא מרן הגוץ"פ פראנק, רבה של ירושלים, את קושיית הנגר"א ראם, ושם ב"הררי קודש", הביא הגאון רבי יוסף כהן, אב"ד ירושלים, את דברי הגאון בעל "חלוקת יואב" (אורח חיים, סימן כז בהガ"ה), שכתב שגם רב אליעזר לא מצריך "לכס" אלא ביום טוב ראשון, ויישב בזה את מה שרבי אליעזר ישב בסוכתו של רב יהודה בר אילעיה, לפי מה שסבירו בוגרא שהיה זה בחג הסוכות, ובאופן זה תישוב גם קושיית הנגר"א ראם, שכן הגמורה מדברת על שאר הימים, ובtems אף לרבי אליעזר אין חיבוב "לכס" בסוכה.

"מרקורי חיים" – סימן תמחה ס"ק ט; מהר"ץ חיוט – סוכה; "ادرת אליהו" – סימן לא; "מרקראי קודש" – סוכות ב', סוף סימן כח

לא, היהा סבתא דעתך לקמיה דרב נחמן, אמרה לי: ריש גלוֹתָא וּכוֹלָהָו דְּבָנָן דֶּבֶי רִישׁ גִּלוֹתָא בְּסֻוכָּה גִּזְוָלה הוּוּ יַתְבִּין! צוֹחָה וְלֹא אֲשָׁגָּה בָּה רְבָּנָן. אמרה לי: אִתְתָּא דְּהֹה לִיהְ לְאָבוֹהָא תַּלְתָּ מָהָה וְתִמְנִי סְרִי עַבְדִּי צוֹחָה קְמִיכָו, וְלֹא אֲשָׁגָּהָיו בָּה? אמר לוּוּ רְבָּנָן: פְּעִיטָה הִיא דָא, וְאַיְלָה אַלְמָדָם עַצְּמָם בְּלִבְדֵּךְ.

התוספות ולעיל לו: ב"ה" שינוי) הוכיחו, שהקונה לוֹבָ בְּקִנֵּן דרבנן – אינו יוצא בו מדורייטה, אך הקשו על כך ממעשה 'היא סבתא' שרב נחמן לא קיבל את טעונתה אלא אין לה אלא דמי עצים בלבד, שכן 'תקנת חכמים היא זו על המריש הגזול שנבאו בבריה השביס' (כלשון רשות) – והלא 'תקנת מריש' היא מדרבנן, ובכל זאת יצאו ידי חובת סוכה? וכתבו על כך ה"מרקורי חיים" והמהר"ץ חיוט 'תירוץ נחמד': מה שמעויל קניין דרבנן, הוא משום הפקר בית דין הפקר, אולם כבר ידעו שבית דין יכולם רק לעשות הפקר אך לא לעשות את מי שאינו זוכה בכזוכה. מעטה, לגבי סוכחה שהדין הוא שסוכה שאולה כשהריה אף שאינה שלו, ורק אם היא גזולה פסולה, על כן כאשר הוא שלו בקניין דרבנן, הרי משום הפקר בית דין הפקר אינו נחשב לגזול, ומ้อมן כך יוצא בו. מה שאנו כן בלבול, שהדין הוא שgem שאול פסול, וצריך לבדוק להיות שלו, אין ביד חכמים לעשות אינו

רְבָּנָן וְהַהְוָא סְבָתָא: מַעֲשָׂה מוֹפְלָא וְפִשְׁרוֹ

העצים (כפי שפירש רשות), והריש גלוֹתָא אינו צריך לתת את הדין על מעשה הגזילה של עבדיו, וכן ננדט טענה זו השיבה: "אִתְתָּא דְּהֹה לִיהְ לְאָבוֹה תַּלְתָּ מָהָה וְתִמְנִי סְרִי עַבְדִּי וּכְוּ", שכן בגמרא (נדרים לבב) דרשו את הפסוק "וירק את חניכיו שמונה עשר ושלשים מאות" – חד אמר: שהוრיקן בזבב, והמדרש מפרש את הטעם: שלא יהיה להוטים אחר המכוון, ואם כן – טעונה הסבתא – הרי אברהム שהיו לו הרבה עבדים נזהר לשمرם שלא יהו להוטים אחר מכוון אחרים, ולמה לא עשה כך גם ריש גלוֹתָא, אלא הניח לעבדיו לגזול!

וכאשר ראה רב נחמן שהיה כזווחת בקהל, ואם לא ישתיק אותה יהיה ביוזי כבוד הריש גלוֹתָא וכבוד תלמידי חכמים, שכפליהם היא טעונה שבסוכחה גזולה הם יושבים – החליט שאין מנוס מלחדודעה לה את פשר הדין, אך מאחר ולא רצתה לדון דין ממונות ביום טוב, על כן עשה עצמו כמורה הלכה לתלמידים כדי שתשתמש גם היא, ואמרו: "פְּעִיטָה הִיא דָא", כלומר: אם לא שקולנית היא – הייתה שוטק היום, ולכן שתקתי בתחילת, אבל מאוחר והיא מגביה את קולה לצחוק ולבזות את ריש גלוֹתָא וחכמים, לנו אני אומר לכם שאין לה רק דמי עצים בלבד.

בכך התהכם רב נחמן להשתיקה מבלי שהוצרך לדון לה דין ממונות ביום טוב...

"ערוך לנ"ר" – סוכה

הגאון בעל "ערוך לנ"ר" תמה: מדו"ע באמת לא קיבל רב נחמן את טעונותיה, והרי באמת הגינו לה לכל הפחות דמי עצים ו עוד, מה כוונת האשפה ביחסה עצמה אחר אברהム אבינו בכדי לתבעו שייעשה לה דין צדק; ומה לה להזכיר כמה עדים היו לו ו עוד, ומה ביזה אותה רב נחמן באמרתו "פְּעִיטָה הִיא דָא"? ועוד, ומה אמר בלשון נסתור: "וְאַיְלָה אַלְאַ דָּמִי עַצְּמָם?", ולא אמר לה בעצמה "אייך אלְ דָמִי עַצְּמָם?"

והוא מיישב בביור נפלא: אותה סבתא מן הסתם לא המתינה עד חול המועד, אלא מיד ביום טוב ראשון, כאשר ריש גלוֹתָא והחכמים ישבו בסוכחה, באהה לפני רב נחמן. מעטה, אם באמת היה לsocaha דין גזולה,DOI צriskה היה רב נחמן להשיג מידי בטענותיה ולהזדיע לריש גלוֹתָא והחכמים שימחרו לצאת מן הסוכה כדי שלא ייכשלו באיסור.

אולם רב נחמן, שידע כי על פי הדין אין כאן פסול סוכחה גזולה, ושאין לה תביעה רק דמי עצים, לא רצה לומר לה דבר זה, ממש שזהו דין ממונות ואין דין ביום טוב (ביצה לו), ולכן לא השגיח בה. והנה, אותה סבתא ראתה שר רב נחמן אינו משגיח בה, אך לא ידע שזה משום שאין דין ביום טוב דין ממונות, אלא ששהה שמה שר רב נחמן אינו משגיח בה זהו משום שהוא סובר שאין כאן דין גזולה אצל ריש גלוֹתָא מכיוון שלא גזול – אלא עבדיו גזלו את

טענת הסבתא: לאברהם היו 318 עבדים, ולא רק אליעזר!

הסוכה של ריש גлотה והחכמים – דבר קטו הוא ובכוגן זה אויל לא נאמרה 'תקנת השבים', אלא עליהם להחזיר ממש את אותן העצים שנגלו עבדי ריש גлотה, כפי שתבעה הסבתא.

אך הלא אמרו חז"ל (נדרים לב): שלא היו שלוש מאות ושמונה עשר עבדים בפועל, אלא רק אליעזר – שהוא בגימטריא ש"ח, ואם כן ממש ראייה שאמרו דבר מועט קשה להחזירו ויש בו 'תקנת השבים', ואם כן אין חייבים להחזיר אלא את דמי העצים ולא את העצים בפועל.

אך הסבתא, לעומת זאת, טענה שהפסקת מתברר כפשוות: שהיו לאברהם אבינו שלוש מאות ושמונה עשר עבדים, ואין ראייה לדבר מועט, ואם כן על הריש גлотה לסתור את סוכתו ולהחזיר לה את העצים!

"חתם סופר" – סוכה

גם הגאון בעל "חתם סופר" עמד על פשר אמרית אותה סבתא: "איתתה דזהה ליה לאבוה תלת מאה ותמנין סרי עברי צוחאה קמייכו ולא אשכחתו בה?", שכוראה לא מובן מהו הקשר בין זה לבין הסוכה והעצים הנזולים, וכך הוא מבאר:

במסכת חולין (פט.) נאמר: "א"ר אבא: קשה גזל הנاقل ורש"י הגוזל ואוכל – קשה הוא לעשות תשובה, שאפילו צדיקים גמורים איןון יכולין להחזירו, שנאמר 'בלעדך רך אשר אכלו הנערלים'." ו/orה שח"ל רצוי למדנו 'תקנת מריש' אינה דוקא בגלו עתיק, אלא אף בצדיק כריש גלוטה והחכמים יש 'תקנת השבים', שהרי מי לנו גדול מאברהם אבינו ואף הוא לא יכול להחזיר את אשר גלו הנערלים.

ואולם, יכולנו לפkap ולומר שאין ראייה, כי אמנים סך עצם כמו מה שאכלו שלוש מאות ושמונה עשר עבדים קשה להחזירו ועל כן יש בו משום 'תקנת השבים' אפילו בצדיקים גמורים, אבל עצי

לקח עבדי אברהם: נכון שזהו הדין, אך מה עם חילול השם?!

ידם קטח חילול השם בעני הממון, וכבר אמרו חז"ל (קידושין מ): "אחד שוגג ואחד מזיד בחילול השם", על כן עליה מורה בלבים בזכרים שתקלה צו באה על ידם, ולכן פרשו מהמלחמה ולא נותר אלא אליעזר.

מעתה נוכל לומר שזו הייתה צעקת אותה סבתא, כי אמנים ידעה אף היא שעל פי הדין אין לה אלא דמי עצמים בלבד, ובכל זאת הרעיון ותבעה שיחזרו לה את העצים עצמים, וכי שיעשו כרצוניה הפחדה אותם כי יהיה חילול השם בדבר, כי מה יאמרו הבריות כשישמעו את זעקה נהגד ריש גלוטה והחכמים היושבים בסוכה גוזלה?! וכי ירדו למרמו על כך הזכירה את אברהם אבינו שהיה לו ש"ח עבדים ובכל זאת לא נשאר במלחמה אלא אחד, אליעזר, כי כלasher יראו ופחדו מעוון חילול השם שנגרם בגל מריבותם, ואין לא תחשאו אתם מחליל השם?

לכוארה צדקו דבריה, אולם רב נהמן הבינו מתוך דבריה וצעקותיה, שאשה זו היא מטבעה עצקנית וקולנית, וממילא יש לקות שאם תצעק נגד ריש גלוטה והחכמים – לא יימצא שום בר דעת שישעה לדבריה, כי זה גורלם של העצקניים ומוציאי הדיבבה, שאחר שתתפרקם בכך שוב אין אישMSG בדרכיהם, וזה מה שאמր להם: "פעיטה היא דא", כלומר: ידועה כבר עצקנית ואין לחושש מלזות שפטים, ולכן נהגה לפני הדין ואינו לה אלא דמי עצים בלבד:

קידושי רבינו יוסף נחמהה עה"ת, עמוד שע

וכך ביאר הגאון רבי יוסף נחמהה קורניצר, אב"ד קראקא: לכוארה של תמורה על מה שאמרו חז"ל שלא היו שלוש מאות ושMONה עשר עבדים אלא אליעזר, שהרי שמעיות הכתוב שהיו שלוש מאות ושמונה עשר אנשים?

וכתב בספר "דעת זקנים מבני התוספות", שבאמת בתחילת היו שלוש מאות ושמונה עשר אנשים, אך אברהם אבינו נהג ככהן משוח מלחמה והכריז באזני עבדיו: "ויצוים אנו למלחמה, מי האיש הירא מעבירות שבידיו – ילך וישוב לביתו", וכיוון ששמעו לכך חזרו לבתיהם ולא נשאר עם אברהם אלא אליעזר בלבד. והנה, אמרו "מושל מקשיב על דבר שקר כל משרותיו ורשעים", ואם כן צריך לחקור איזו עבירה אפשר ליחס לעבדי אברהם הצדיק, אשר מי מקשיב על דבר אמרת כמותו? ונראה לומר שנרמא הדבר בפסק הסמוך: "ויהי ריב בין רועי מקנה אברהם ובין רועי מקנה לוט והכנעני והפריזי איז יושב בארץ", ולכוארה: מודיעו טרחה הכתוב בספר שהכנעני והפריזי איז יושב בארץ, עובדה שכוארה אין לה קשר לריב הרועים?

וביאר ה"ספרונו", שכונת הפסוק לומר שהריב בין הרועים הבאיש את ריחם בעני התושבים, שחשבום לאנשי ריב והוא בכך מעין חילול השם Katz, ולכן אמר אברהם: "אל נא תהי מריבה ביןינו כי אנשים אחים אנחנו", ואל יתרחיל שם שמיים על ידינו. ואולי אוטם שלוש מאות ושמונה עשר ידיים בית אברהם הם בעצם אוטם רועים שרבו עם רועי לוט, ואף שאמנים כדת וכדין רבו עימם בכדי להפרישם מן הגול (כפי שפירש רש"י), סוף הרי נגרם על

אברהם לאלקח אפילו מה שהיה שייך לו, וכן גוזלים – ועוד לצורך מצוחה?

לא רצתה לשמש בהם והחיזרים – וכן לא מחזירים דבר גזילה, ועוד עושים בזו מצוחה!!
הערות למסכת סוכה", לא.

מן הגאון רבי יוסף שלום אלישיב ביאר, שכונת אותה סבתא היהת לומר: בת אברהם אני, ובו כתוב "אם מחוט ועד שרווד נעל", ואפילו דברים שלחק במלחמה, והוא שיעיכים לו מדין כיבוש מלחמה,

הarterog זכה – בשכר הוצאות ימי בראשית

בוראו וטעם עכו ופרי שווה, ודאי הדר הווא, שלא בראש הקב"ה דבר חסר בעולמו במעשה בראשית ובוראות משבחת – מי מנגנס".
ולcols קדמו **בעל התוספות** (הובאו דבריהם בספר "תוספות השלם" לסייע הרה"ג ר' יעקב גليس זצ"ל), שכתחבו בראשית א, יא): "עץ פרי – ולא קיימו מצות ברואו, רקarterog לפלאין, לפיך זכה arterog למצוחה לפלאין לתבשיל שבת".
שות"ת "מים חיים", "שפט אמת" – סוכה לה: "קרבען העדה" – על ירושלמי פ"ג מסכת סוכה הלכה ה'

*
יש בנוטן עני להוסיף כאן את פירשו של הריטב"א (וימא כו): שם מביא הגמרא הוכחה שנייסוך המים הוא בשחרית – מן המעשה באוטו כהו שניסיך את המים בחג הסוכות על רגלו כיון שהיא מן הצדיקים שאינם מודים בגין המים), ורגמוهو כל העם באטרוגיהם.
ופירש רשיי, שהhocחה היא ממה שהברייתא הקפידה לצין שעם רגמו את הכהן באטרוגיהם, ולשם מה חשוב לצין פרט זה? אין זאת אלא למדנו שניסוך המים הוא בשעת נטילת לולב, דהיינו בשחרית – ולא בין הערבבים.
ותמה הריטב"א על דבריו: "וזלמא נקט 'arterogיה', שלא חשו לבבוד מצות arterog ורגמווה בהם? ויש לומר דהיא פשיטה, דכיוון שהכירו בו שהוא צדוקי – זהו בבודו של arterog לקדש בו השם לענין כזה".
והיינו, שכיוון שהarterog צית בזמן בראותו לאמар הקב"ה, ואילו הצדיקים כופרים במצוות לדורות ח"ל – זהו הידרו של arterog שיירגמו בו את הצדיקים!
ריטב"א – וימא כה:

דוקא באטרוג אין לעשות 'סימן'

וישב האדמו"ר בעל "אמרי אמת" מגור, שדוקא באטרוג אמרו שם לא נמצא לו להביא פרי אחר, שכן התורה לא פירשה איזה פרי עץ הדר" יש לקחת, אלא שחז"ל אמרו שאטרוג זהו "פרי עץ הדר" האמור בתורה. מעתה, אם יביא פרי או רימון, יטעו בני אדם לומר שאלו הם "פרי עץ הדר" שבתורה, וכדברי הגמרא: "דأتלי למיסרך", אבל בשאר מצות המפורשות בתורה, שאין מקום לטיעות בהם – אפשר בשעת הצורך לעשות סימנים!
"אמרי אמת" – ליקוטים

לא, לאמצא arterog לא יביא לא פריש ולא רימון ולא דבר אחר. יראה לי טעם הגון – כותב הגאון רבוי חיים כהן רפפורט, אב"ד דק"ק אוסטריה – "במה שבחר הש"י"ת בארכעה מינים שבhang דוקא שהיא הפרי עץ הדר arterog ולא פרי אחר, כמו שאמרו בגדרא' לא מצא arterog, לא יביא לא פריש ולא רימון ולא דבר אחר וכו', אף שלא כתוב בתורה רק "פרי עץ הדר" ויש כמה מיני פירות שהמה גם כן הדר:

שרהי ציור הקב"ה בששת ימי בראשית שתוציאה הארץ "עץ פרי עושה פרי למינו" (בראשית א, יב), ורש"י מפרש: "шибה טעם העץ כתעם הפרי, והיא לא עשתה כן אלא ותוצאה הארץ וגוי וען עושה פרי" – ולא העץ פרי, לפיכך ששנתכלל האדם על עוננו נפקודה גם היא על עוננה".

ואם כן נוכל לומר, שהטעם שדוקא arterog זכה ונבחר למצואה, הוא משומש לכל העצים עברו על ציווי ה' שיבאה טעם העץ כתעם הפרי, ורק arterog טעם עכו כתעם פרי, כדייאתא בגדרא' להלן לה): "פרי עץ הדר – שטעם עכו ופרי שוה", בכך זכה שהייה נבחר למצואה. ולכך הקשו בגדרא' (שם): "ויאימה פלאין?", שום כן טעם עכו ופרי שוה, ותירצה הגמרא: "משום דלא אפשר, שלא מינכרא לקיחתה".

בדומה לכך כתוב גם האדמו"ר בעל "שפט אמת" מגור (בחידושיו למסכת סוכה), וזה לשונו: "גם אפשר לומר משומש שכן היה הציווי בבריאת האילנות שהייה טעם העץ כתעם הפרי, ולכן זו היא הדר".

ואמנם, קדם לשניהם הגאון רבוי דוד פרנקל, ראב"ד ברלין, בעל "קרבען העדה" ועל הירושלמי, שכתב בשם אביו: "ששאר אילנות שינו ממה ש齊יהה הבורא שיהיה 'עץ פרי', דהינו עכו ופרי שווה, והם שינו "עץ עושה פרי", מה שאינו כן arterog שקיים מצות

לא: אמר מ"ר: לאמצא arterog לא יביא לא רימון ולא פריש ולא דבר אחר. פשיטא? מהו דתימא: ליהתי, כי היכי שלא תשלח תורת arterog, קא משמען זימנן דפרק חווובא מיניה, דאתני למסך.

mobaa בסמ"ג, שפעם אחת לא הניחו האומות לקיים מצות, ו齊יהה לעשות סימנים לכל מצוה. ולכאורה: הלא כאן ראיינו מדברי הגמרא שאין לעשות סימון, ואם לאמצא arterog – אין לו להביא דבר אחר כסימון לאטרוג!

לקח ההדס: כשרק שרידים הולכים בדרך התורה – חובה עליהם להיות 'חיים'!

חפץ חיים" (חלק א', עמוד נג, אות ח):
"אקורני", הוא כותב, "כפי בלמדנו בהלכות לולב יותר המינים, כשהגענו להלכה של הדסים באם יבשו העליון ונשארו ג' עלין לחין בבד העליון בדייעבד כשר, ולהרבה פוסקים דוקא אם הם לחין,

לג', תנ"ז ובנן: יבשו רוב עלייו ונשארו בו שלשה כדי עלין לחין – כשל. ואמר דב חסדא, ובראש כל אחד ואחד.

על لكח נפלא להנחת האדים בדורות אלו, שלמדר מרדן ה"חפץ חיים" מדין אחד בהלכות ארבעת המינים, מספר בנו בספר "שיותות

ועל פי הדחק נתרצה הקב"ה, אבל בימינו, שבעונותינו הרביב נמצאים הרבה מאד יבשים, בלי שום תלוחית של אמונה בה' ובתורתו, ורק השידדים היחדים מחזיקים בתורה ובמצוותיה, והם צריכים להגן על כל הדור – על כל פנים צריכים להיות חיים, בלי שום פגם בתורתם ובמעשיהם ובקיושם שם מים!
שיות חוץ חיים" – חלק א', עמוד נג, אות ח'

אבל אם הם כמושים פסוליין, ואף על פי שימושם כשר בהדס, כל זה דוקא אם היו כולם כמושים, אבל בכולן יבש והבד העליון מצילו לא יכול להצליל אלא אם הוא בעצם לח למורי,ナンח (ה"חפץ חיים") ואמר:

"בשעה שהי רוב העולם מחזיקים בתורה ובמעשיהם, אם כי נמצא פגמים בתורתנו ובמעשינו – לא גרע על כל פנים מכמושים,

כך מלמד ו' החיבור שהatrוג לחוד מאгодת המינים האחרים!

את הסchorה והוא שילם את מחירה. עמד שם אדם מון הצד, ושם את לבו לעובדה שהsofar שילם רק עבור הסchorה ולא עבור הארייזות והחבלים. מסקנתו היתה שכן מחקלים אריזות וחבלים חיננס, ומtower כך צץ בלבו רעיון מScarik': הוא יκח אריזות וחבלים חיננס מהנות זוז, ולאחר מכן ימכרם בשוק וירוח סכום הגון...

הוא פסע בבטחה לתוך החנות, וביקש מהሞכר כמוות גדולה של אריזות וחבלים. הלה ערך לו את החשבון: כך וכך זוהובים טביון ותקילון.

מדוע ולמה – התקומם האיש – והוא זה עתה יצא מכואן פלוני הסוחר עם סחרות, ולא התבקש לשלם מאומה עבור האריזות וחבלים?

סוחר זה – השיבו לו – קנה הרבה scorah, ומושום כך גם מגיע לו לקבל את הארייזות וחבלים. אתה, לעומת זאת, רוצה רק אריזות וחבלים, ולכן עילך לשלם את מלאה התמורה עברוט! ואף המשיכלים, שאינם לומדים תורה, עליהם ללמידה רבות לשם ידיעת השפה ודקדוקה, אולם אנו, העוסקים בתורה, מקבלים ידיעות אלו 'בחיננס', 'בחבלים' ו'אריזות'. וזה כוונת הפסוק: "סדי' עשתה ומתוכר", כלומר: את scorah עצמה מוכרים, אולם "זחגור", כלומר: את החבלים והاريיזות, "נתנה לכענני" (סוחר נקרא כענני) – במתנה... (המשל מיוחס לנוון רבי נפתלי צבי יהודה ברלין – הנציג'ב מולא זיין).

עתה נשוב להוכיח את רבי אליעזר בגורם שאין אוגדים את האatrוג בגיןה אחת עם שלושת המינים האחרים, וככלשונו: 'יכן היא atrug עמהן בגיןה אחת? אמרת: וכי נאמר "פריע עץ הדר וכפת תמרים"? והלא לא נאמר אלא כפת?.

לדברינו, ראיינו מלשון הפסוק כה נפלאה: אם כל ארבעת המינים היו צריכים להיות מוחברים, היה צריך הפסוק לכתוב באחד משני האופנים הבאים: או הכל בו' החיבור – 'פריע עץ הדר וכפת תמרים ונען עץ עבות וערבי נחל', או לכתוב ו' החיבור רק בפרט האחרון: 'פריע עץ הדר כפת תמרים ונען עץ עבות וערבי נחל', אך עתה, כשבכלום כתוב ו' החיבור, ורק 'פריע עץ הדר' נותר בגפה, ללא חיבור לאחרים, הרי זה כמו 'ראובן שמעון ולוי ויהודה', שראובן נפרד מוחברים, בעוד שמעון לי יהודה מוחברים זה לה, ואף כאן בא הטענה למדונו, כי 'פריע עץ הדר' ניטל לחוד, ואילו 'כפת תמרים ונען עץ אבות וערבי נחל', המוחברים זה זה ב' החיבור – הם לחוד, אוגדים יחד, אך נפרדים מהatrוג, והדברים נפלאים! ועיין מגן אברהם, סימנו תרנא ס"ק ו')

"פניני ריבינו הגראי'ז", עמוד קנט

לד: אמר לו רבי אליעזר: יכול יהא atrug עמהן בגיןה אחת? אמרתו: וכי נאמר "פריע עץ הדר וכפת תמרים"? והלא לא נאמר אלא "כפת".

ביאור נפלא, אמר על כך הגאון רבי משה מרדי' שולזינגר, בעל משמר הלויי:

הוא מקדים את דברי הגمرا בברכות (טו): ואמר רבי טוב אמר רבי יASHI, מי דכתיב ומשליל, טו-טו) "שלוש הנקה לא תשבענה וכו' שאול ועוצר רחים", וכי מה עניין שאל אצל רחים? אלא לומר לך: מה רחים מכנים ומוציא – אף שאול מכנים ומוציא... מכאן תשובה לאומרים אין תהית המותמים מו' התורה. ומספרים ששאלו את הגאון בעל "בית הלוי": הלא יש המשך לפוסק: "שאול ועוצר רחים, ארץ לא שבעה פיס", ואם כן, מדובר שאל בגורם רק יזכה מה עניין שאל אצל רחים, והלא יכול לשאל: וכי מה עניין רחים אצל לא שבעה מים? נראה מדברי חז"ל שידעו שדווקא שאול ורחים יש להם עניין זה לזה – ומניין למדוז זאת? עיין חידושים למחרש"א סנהדרין צב. ובחדושים הגרא"א ברכות טו: שאמנם עמדו על כך.

והшиб "בית הלוי" לשואל שככל הנראה היה מאותם 'איןשי דלא מעלי', בבחינת 'דקדק ולא קריא', שהדבר נלמד בפשטות על פי עומק חכמת דקדוק לשון הקודש, שכן כאשר רוצים לחבר שלושה דברים, יש שתי אפשרויות: או לחבר את כלם בו' החיבור, כמו 'ראובן ושמעון ולוי', או לכתוב את ו' החיבור רק לפני האחרון, כמו 'ראובן שמעון ולוי', אך בפסק במשלי אכן רואים דבר המשונה מכל התורה: שכתב "שאול ועוצר רחים, ארץ לא שבעה פיס", והוא כמו שאמר 'ראובן ושמעון לו', וזה סגנון משונה שכאלה לא מצאנו?

אין זאת, אלא שהפסק בקש לחבר רק את הדבר הראשון עם הדבר השני, בעוד שהשלישי יותר בפנוי עצמו, בלי חיבור עם השניים הראשונים, דהיינו: ראובן ושמעון מוחברים, בעוד לו יותר לחוד. וכן בפסק במשלי "שאול ועוצר רחים" חבורו להם יהדי בו' החיבור, בעוד "ארץ לא שבעה פיס" אינה שייכת אליהם, והם דברי רבי טוב בשם רבי יASHI: וכי מה עניין שאל אצל רחים? כי רק השניים האלו מוחברים, ודברי פי חכם חוי

והשואל התפלל: הלא אני עצמי בעל דקדוק, ולא הבנתי זאת מעצמי, ומניין ידע זאת הרב, שאינו מומחה בתורת הדקדוק?

השיבו "בית הלוי" על פי הביאור הידוע בפסק (משליל לא, כד): "סדי' עשתה ומתוכר וחותר נתנה לכענני", זאת בהקדם משל: סוחר נכנס לחנות וקנה בה scorah בכמות גדולות. ארצו לו

איך יתכן שנזקקו להוכחות שנוטלים אתרוג ולא פלפלין?

לסדר זרים):

"שלא מצאנו מחלוקת בינה שאמר הכתוב 'פרי עץ הדר' כדי שייאמר אחד שהוא אתרוג ויאמר אחר שהוא חבושים או רמוניים או זולתי, ולא מצאנו מחלוקת בערך עבות' שהוא הדס, ולא מצאנו מחלוקת בדברי הכתוב 'יקצתה את כפה' שהוא כופר וכו', וכיוצא בזה בכל המצוות אין מחלוקת בהן שכולם פירושים מקובלים מפי משה, ועליהם ועל זומיהם אמרו 'כל התורה נאמורה כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני', אבל אף על פי שהם מקובלין ואני מחלוקת בהן, מהכמת התורה הנזונה לנו נוכל להוכיח מהם אלו הפירושים בדרך מודרכי הסברות והאסמכות והראיות והرمיזים המצויים במקרא.

"ובשותהו אותם בתלמוד מעיינים וחולקו זה על זה במערכות העיווין, ובמיוחד ראיות על אחד מכלו הפירושים והדומה להו, כגון מה שאמרו במאמר הכתוב 'פרי עץ הדר' – אולי יהיה רמוניים או חבושים או זולתם, עד שהיבאו ראייה עלייה ממה שנאמר 'פרי עץ הדר' (סוכה לה) ואמרו 'עץ שטעים עץ ופרי שוה', ואמר אחר 'פרי הדר באילנו משנה לשנה', ואמר אחר 'פרי הדר על כל המים' – אלו הראיות לא הביאו מפניהם העניין עד שנודע להם מריאות האלה, אבל ראיינו **בלא ספק** מיהושע ועד עתה, **שהאתרוג היו לוקחים עם הלול בכל שנה, ואנן בו מחלוקת, אבל חקרו על הרמז הנמצא בכתב זה** הפירוש המקובל וכו'."

"זה עיין מה שאמרו 'כללותיה ופרטותיה', רצוי לומר: העניינים שנוכל להוציאם בכלל ופרט ובשאר יג' מדורות, והם מקובלים מפי משה מסיני, וכולם אף על פי שהם מקובלים מפי משה – לא נאמר בהם 'הלה למשה מסיני', שאיי לומר 'פרי עץ הדר' הוא אתרוג הלכה למשה מסיני, או 'חובל בחבירו משלט ממון' הלכה למשה מסיני, שכבר נtabאר לנו שאלו הפירושים כולם מפי משה ויש להם רמזים במקרא, או יוציאו אותם בדרך מודרכי הסברא כמו שאמרנו, ועל כן כל דבר שאינו לו רמז במקרא ואינו נקשר בו ואי אפשר להוציאו בדרך מודרכי הסברא – עליו לבדו נאמר 'הלכה למשה מסיני', עד כאן מדברי הרמב"ם.

ריטב"א ומאירי – סוכה לה; רמב"ן עה"ת – ויקרא כג, מ; הקדמה הרמב"ם לסדר זרים

*

לאור דברי הרמב"ם, ביאר הגאון **רבי מנשה קלין, גאב"ד אונגווואר ובעל "משנה הלכות"**, באופן נפלא את המסופר בגמרה בעירובין (ו): "אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן: תלמיד היה לו לרבי מאיר וסומכו שמו, שהיה אומר על כל דבר ודבר של טומאה ארבעים ושמונה טעמי טומאה, ועל כל דבר ודבר של טהרה ארבעים ושמונה טעמי טהרה. תנא: תלמיד ותיק היה במבנה, שהיה מטהר את השרצ' במאה וחמשים טעמיים". והקשו התוספות: **איזו חריפות היא לטהר את השרצ' שהتورה טמאתו במפורש? (ועיין מה שתירצ'ו).**

אך הלא מדברי הרמב"ם התבאה, שלימוד התורה וידיעתה וקיים המצוות הם שני עניינים: בדרכי הלימוד ודרשו בגמרה המצוות על פי המקראות, ואולם אנו מקיימים את המצוות באופן

לה, ח"ר: "פרי עץ הדר" – עץ שטעם עץ ופרי שוה, והוא אומד זה אתרוג. ואימה פלפלין וכו'? האם משום דלא אפשר. וכי נבעיד? ננקוט הדר – לא מינכרא לקלחתה, ננקוט תרי או תלה – "אחד" אמר וחכמא, ולא שנים ושלשה פירות, הלא לא אפשר. ובו אמר: אל חקרי הדר אלא הדיג, מה דעתך זה – יש בו גולדלים וקטנים, תמיימים ובעלי מומין, hei נמי – יש בו גולדלים וקטנים תמיימים ובעלי מומין וכו'. רב' אבהו אמר: אל חקרי הדר אלא הדר – דבר שדר באילנו משנה לשנה. בן עזא אמר: אל חקרי הדר אלא אידור, שכן בלשון יווני קווין למים אידור ואיזו היא שגדל על כל מים – הוא אומר זה אתרוג.

התלבטותם, לבארה, של חכמי הש"ס בדבר זהותו של אותו "פרי עץ הדר" שנמצאוינו ייטול בסוכות, עד שנדרשו לשוררה של ראיות להוכיח שכוונת הפסוק אינה לפלפלין אלא לאתרוג – מנו הדין שתעורר פליה עצומה: וכי לא ראו אצל אבותיהם ואבות אבותיהם איזה "פרי עץ הדר" נוטלים? איך בכלל התערור ספק על דבר על דבר הנוגג בכל הדורות!

עמד על כך הריטב"א (לפנינו) ובair: "פירוש, והא ודאי קים לו והדר היינו אתרוג, ולא היו מסופקין בדבר שעשו מימوت משה, אבל שאמור הכתוב 'פרי עץ' ולא אמר 'הדר' בלבד, שהוא שם האתרוג, לממדנו שהדר זה האתרוג שפריו ועצו שוה, ושזהו סימנו והוכחה גמורה שהוא שם אתרוג – אקשין דוידי אי מהא ליכא למשמעו מינה, דאימה היינו פלפלין, ונמצא שאין הוכחה בכתב זה אתרוג הוא, אלא שקבלוכו מפי השמועה. ופרקינו דוידי הוכחה גמורה היא, דפלפלין ליכא לימייה, ד'פרי אחד' אמר רחמנא, ואין לך לומר אלא שהוא אתרוג, וכן הא דאמירין נמי הדר באילנו הדר' – עד שיבואו קטנים גדולים קיימים, ואזכירנו נמי הדר באילנו משנה לשנה, לא שיהא זה הוכחה גמורה שהוא אתרוג, שהרבבה אילנות אחרים יש להם כך, אלא שהקבלת העidea לנו ש'הדר' זה אתרוג, ואתרוג לשון חמודה וריגוג, ובשם התואר בא הלשון להיעיד על סימניו", עד כאן לשונו.

ואף המאירי כתוב: "אף על פי שבתורה לא הזכר אתרוג בפירוש, כך היה הקבלה ש'פרי עץ הדר' על אתרוג נאמר, ואף על פי שהיא קבלה והאין צרכיהם לחזור אחריה לטעם אחר – פירשו בה דרך רמז: 'פרי עץ – עץ שטעם עץ ופרי שוה', עד כאן לשונו. **וורמב"ז בפירשו לתורה וויקרא כג, מ** כתוב: "פרי עץ הדר – שטעם עץ ופרי שוה. הדר, הדר באילנו משנה לשנה, וזה אתרוג, לשון רשי". וזה אסמכתאות שעשו רבוינו (סוכה לה). ל渴בלתם. ור"א (הابן עזרא) כתוב: 'יהאמית אמרו, כי אין פרי עץ יותר הדר ממנה ודרשו בו 'הדר באילנו' בדרך אסמכתא'. והנכון עניין, כי האילן הנזכר בלשונו ארמי – נזכר שמו בלשון הקודש הדר, כי פירוש אתרוג – חמודה, כדמותרגמיין 'יחמד למורה' (בראשית ב, ט) – 'דמרגג למיחזי', ולא תחמוד' (דברים ה, ז) – 'לא תרוג' וכו', עד כאן מדברי הרמב"ז.

אריכות דברים נפלאה בעניין זה, כתוב הרמב"ם (בהקדמתו

ורק עליה נסמוד! והbijao מעשה זה, משומ שאותו תלמיד, כאמור בגמרה, היה תלמידו של רבי מאיר, ובסמוד אמרו: "אמר רבי אחא בר חנינא: גלו וידוע לפני מי שאמר והיה העולם, שאין בדורו של רבי מאיר כמותו, ומפני מה לא קבעו הלכה כמוותיו? שלא יכולו חבירו לעמוד סוף דעתו, שהוא אומר על טמא טהור וمرאה לו פנים, על טהור טמא ומראה לו פנים", ולכו הביאו אחריו את המשעה על אותו תלמיד שהיה יודע לטהר את השרצ' בק"ז טעמיים, ואף על פי כן אנו סומכים על הקבלה המסורתה לנו, שהשרץ טמא הוא, וכן בכל מצוות התורה!

ש"ת "משנה הלכות" – חלק יב, סימן שפה

שקבלנו בקבלה מפי משה רבינו שמסרה ליהושע דור אחר דור עד דורנו, ואם יבוא מישחו ברוב חכמו ופלפלו ויאמר שחייב הוא 'פרי הדר', אף שעיל פי דרכי הפלפלן ייראו דבריו כאמת – מכל מקום לא נאבה ולא נשמע לו לשנות את הקבלה מאבותינו שהאתרגו הוא 'פרי הדר' שלוקחים, כי כך קבלנו דור מפי דור עד משה רבינו.

מעתה, אותו תלמיד היה יודע לטהר את השרצ' בק"ז טעמיים, ולמרות זאת אמרה התורה שהוא טמא, ווזקא מכך לדמוני שכל מה שקבלנו הוא אמת, כי בפלפליים אפשר לעיל פילא בקופא דמתחאת (להכניס פיל בחור של מחתן) ואפילו לטהר את השרצ' בק"ז טעמיים – אבל אנו אין לנו אלא הקבלה המסורתה לנו מדור לדור,

חידוש דין: יש להקנות את המצה לאורחים

להקדישה לא שמה מותנה, כדאיתא בנדרים מ"ח), והעולם אין נזהרין בהז".

"אכו", הוא מוסיף, "אפשר שהעולם סומכים על דעת הרא"ש, שהתריר לקדש בטבעת שאולה, ודעתה דהכא יהיב לה, שיוכל לצאת בו".

אולם הגאון רבי מאיר אויערבאך מקאליש, בעל "אמרי בינה", כתוב ליישב את מנהג העולם שלא חשו לזה, משומ שכאשר בעל הבית נותן לאורחה את המצה כדי שיאכלה, אף שהיא אינה של האורחים לעניין להקדישה או למתת אותה לאחרים, מכל מקום כבר זכה בו לעניין זה שכיל לאכול, זכיה זו מספקה לגבי מצה, כיון שלא נאמר במפורש "מצתכם" (אלא רק לומדים זאת מגזירה שוה), וכאשר האורחים אוכלים את המצה בעלי שמישו מוחה כנדנו ועל דעת בעל הבית, אף שלא התכוון לknothה ממש, מכל מקום יוצא בו ידי חובה מצה.

"שפת אמות" – סוכה; "אמרי בינה" – דין פשת, סימן כג

עוד בעניין זה: עיין "אבן האזל" בהוספות לטוענו ונטענו, פרק א' הלכה ג', ובסוף הספר [עמוד פה] במקתבו של מrown הגוץ' פ פראנק, רבה של ירושלים, בעניין זה של האוכל אצל חבירו, אם קנה את המאכל)

לה, אמר רבי אס: אהרוג של מעש שני, לדברי רבי מאיר – אין אדם יוצא בו ידי חובתו ביום טוב, לדברי חכמים – אדם יוצא בו ידי חובתו ביום טוב. מצה של מעש שני, לדברי רבי מאיר – אין אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח, לדברי חכמים – אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח. עיטה של מעש שני, לדברי רבי מאיר – פטולה מן החוללה, לדברי חכמים – חיבת בחוללה. מתיקף לה וב פפא: בשלמא עיטה – כתיב "לאשית עולסטכם", אהרוג נמי – כתיב 'לכם', משלכם. אלא מצה, מי כתיב מצחכם? אמר ובה בו שמואל, ואיתימה וב' ימור בו שלמייא: אתה לחם להם, כתיב הכא "לחם עני" וכתיב הטעם "והיה באכלכם מלחת הארץ", מה להלן משלכם ולא משל מעש – אף כאן משלכם ולא משל מעש.

הערה נפלאה כתוב על כך האדמו"ר בעל "שפת אמת" מגור, בחדושיו לש"ס:

"ולפי זה צריכין ליזהר במצה של מצוה, שיהיה המצה שלו (שייהיה לו בו דין ממון) זוקא, ולאורח על שלוון הבעל הבית צריך ליתן לו בעל הבית המצה במתנה, ולא סגי מה שהרשחו לאכול, לצורך להיות שלו ממש שיווכל למכוון ולהקדשו, דמתנה שאנו יכול

טעם עצו ופרייו שווה – לך מוסרי נפלא לחיי האדם

אחד הם סובבים.

והנה, שכר המצוות מתואר בשם 'פרי', על דרך מה שנאמר ישעריו ג, יג: "אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלהיהם יאכלו", ועל כן צייתה לעלינו תורתנו הקדושה שככל אחד ואחד יקח פרי עץ אשר טעם עצו ופרייו שווה, לרמז לנו שרך כאשר גם בפנימיות גופו מתחווו האדם לשם עובdot ה', כפי שנראה גם מחיצוניות מעשי ידיו, וגם שייהיה "הדור באילנו משנה לשנה", כלומר: שלא רק בשעת קיום מצות אתרוג, אלא משנה לשנה, בכלימי חייו, כאשר יעשה איזו מצוה – יכוון בה את הכוונה הרצויה, לשם קיום רצון ה', ואז ישאו לו מעשי ידיו פרי הילולים והיה שכרו שלם מעם ה'.

חמדות יהושע" (סט. לואיס, תרכ"ז) – סוכה, אות קכח

לה, תנן רבנן: 'פרי עץ הדר' – עץ שטעם עצו ופריyo שווה, והוא אומד זה אהרוג וכו'. רבי אבהו אמר: אל תקרי 'הדר' אלא דבר שדר באילמן משנה לשנה.

הגאון רבי יהושע הלווי זאמברובסקי, מו"ץ בורשא ובסוף ימיו בארא"ב), ביאר בדרך המוסר:

אדם העובד את ה' על מנת לקבל פרט, כדי להשיג אויש ועובד וכבוד מודומה בעולם הזה, ולא משום שיראת ה' בלביו, אם כן ליבו אינו חלק ממשיו – כי מעשייו נראת שהוא עובד ה' אך בפנימיות ליבו אינו עובד ה', אלא את עצמו...

ולעומת זאת מי שגם בפנימיות ליבו מתחווו לעשות דברים לשם

שמים, איזי פנימיות ליבו ומעשי החיצוניים – אחד הם, סביב ציר

איך יצא רבי חנינה באטרוג שאכל ממנו, והאם ללכת ברוחב כשהאתרג בקופסת כסף

שמתחייב על כל נטילה ברכה.

*

נשאל הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א: החוזר לאחר התפילה מבית הכנסת, האם כדאי להחזיק את האטרוג והולבב בכלל, או שהוא עדיף להחזיקם בידיו? והשיב, בהקדימו את דברי הגמורה ההלן (מא): 'תניא רבי אלעזר בר צדוק אומר: כך היה המנהג של אנשי ירושלים: אדם יוצא מביתו ולולבו בידו, הולך לבית הכנסת לולבו בידו, קורא קריית שמע ומ��פלל לולבו בידו, קורא בתורה ונושא את כפיו מניחו על גבי קרקע, הולך לבקר חולמים ולוחמים לולבו בידו, נכנס לבית המדרש משגר לולבו ביד בנו וביד עבדו וביד שלוחו, מאי קא משמעו לוי להודיעך כמה היה זריזון במצות'.

וכתב ה"חזון יחזקאל" (סוכה פ"ב) שזו רק מושום חיבור מצוה, ואני המשיך המצווה כמו מי שאוכל בליל פסח כמה ציטים, שימושו מדברי הרמב"ם דנחשים כל היזיות למצות אכילת צoit, ויקרי ירושלים רק 'חייב מצחה' קיימו ולא יותר. והעיר ה"חזון יחזקאל", שאמ זוך רק חביבות מצוה, אם כן למה לא מהזיקים כל היום גם את השופרי? והשיב שהשופר המצווה היא תרואה, ולכן אין כל חיבור מצחה בהחזקת השופר כל היום, משא"כ בד' מינימ השמאצוה היא נטילה, ולכן החיבור הוא להחזיקם כל היום.

לא שמדובר המאירי בהסביר מנהגו של רבי חנינה, לדמו כמה חשוב הוא להיות מיקורי ירושלים, ועוד למידנו, שאם המינימ הס פסולים, לא מקיימים בהם את מנהג יקורי ירושלים. לאור זאת, מטעים הגור"ז זילברשטיין, יש להסתפק, שהרי אם הוא מחזיק את האטרוג בקופסת כסף, אין מקייםanza בזיה מנהג יקורי ירושלים, שכשם שלא יוצא באופן זה חובת נטילה, גם לא מקייםanza בזיה מנהג יקורי ירושלים, ואולי עדיף ללכת בחזרה מבית הכנסת, בוצרה זאת שיצא בה ידי חובתו ממנהג ירושלים.

והוא מוסיף: 'זCMDומה שמ"ח מרא הגורי"ש אלישיב (שליט"א) אף שהולך נוטל את הד' המינימ באומן כזה שייחיו ראויים לקיום המצווה'.

ר"ו, מאירי – סוכה; העורות למסכת סוכה – לו: חזוקי חמוד – סוכה מב.

הלימוד הנפלא מהקדמת הלולב לאטרוג

בבאו לישב זאת (בדרשña משנת תרנ"ה), הקדים הגאון רבי צבי הירש ליפשיץ משקלוב, בעל "חמודי צבי", את דברי המדרש (בראשית רבבה): "רב אבוח אמר: מתחילת בריתו של עולם צפה הקב"ה במעשיהם של צדיקים ובמעשיהם של רשעים וכו', אבל אני יודע באיזה מהם חפים, אם במעשי אלו ואם במעשי אלו? כיון כתיב יירא אלוקים את האור כי טוב" – הוא במעשיהם של צדיקים חפים ואינו חף במעשיהם של רשעים", עכ"ל. ובל ספק דברי המדרש הם לכוארה פלא גדול: איך יעלה על הדעת שהקב"ה חף ודוקא במעשיהם של רשעים?

לו: איתמר, אטרוג שנකבחו עכברים. אמר רב: אין זה הדר. איני? וזה רבי חנינה מתביל בה ונפיק בה. ולרבי חנינה קשה מתניתין; בשלמא מתניתין לרבי חנינה לא קשה, כאן – ביום טוב ראשון, כאן – ביום טוב שני. אלא לרב קשה? אמר לך רב: שני עכברים דמאייס'.

תמהו הר"ז והריטב"א: איך אכל רבי חנינה מאטרוג של מצוה, והלא מוקצה הוא? וכון הקשו גם התוספות להלן מוו: בד"ה אטרוג, עוד הקשו: איך אכל קודם נטילת הלב? ותירץ הר"ז (דף יז): שמן האטרוגין שהיה לו לאכילה היה אוכל מנקתם ויוצא בשאר למחזר, אבל באטרוג של מצוה ודאי אסור שהרי הוקצה למצותו.

'ישוב אחר העולה לשתי הקשוויות, כתוב הגאון בעל "ערוך לנר": לכאהורה יש לתמוה על עצם המעשה: למה באמת אכל ר' חנינה מאטרוג, שאף שכשר הוא מ"מ למצוה ודאייפה השלם מחסר, שהרי אפילו כשברכ על פרי שאוכל המצווה שיהי הפרי שלם וכל שכן כשהבא לקיים מצות הבוראי אלא נראה לומר שלרבי חנינה היה רק אטרוג ולא ג' המינימ האחרים, וחשב שלא יקבלו עוד, וכן אכל מהאטרוג, ואח"כ קיבל את ה' מינימ ולא ה' לו אטרוג אחר, רק אותו שאכל ממנו ואכן יצא בו.

בכך מתוڑצות כל הקשוויות, שלא היה מוקצה כיון שלא ייחדו למצוה, ואכל ממנו קודם נטילת לולב כי מכיוון שלא היה לו לולב מותר לאכול, וגם מובן למה אכל לכתלה ממנו, כיון שלא ידע שיצטרך אותו למצוה.

באיור אחר כתוב המאירי: מה שאמרו שרבי חנינה 'פעיך בה', אינו הכוונה שהיא יוצא באatzרגו זה בעצם המצווה, דהיינוו שהיה מברכ עלייו, אלא שהרי קיימת-לו שיקורי ירושלים היו נוטלים הלולב כל היום, ורבי חנינה נהג אף הוא כן, ואמנם אם הוה פסול לא ה' נוטלו, שכן ריצה לקיים עניין זה באטרוג כשר.

ומוסף המאירי בשם הירושלמי, שאפילו מי שכבר יצא ידי חובה, מכל מקום בכל שעיה ושעה שנוטלו מברכ עליו שוב, ואף שבירושלמי כתוב 'כל שעיה ושעה', פירשו שם המפרשים שהכוונה היא כל יום ויום, אולם אנו רואים שהמאירի חיזינו למד כפשווי,

לו: ואmel רבדה: לולב בימין, ואטרוג בשמאל. מאי טעםא?عن תלתא מצות, והאי חדא מצוה.

מדבררי הרבה עולה שצריך ליטול תחילת הלולב ואחר כך את האטרוג, וכן משמע בשולחו ערוץ אורח חיים תרנא, ב), שפסק: "יטול האגדה בידו הימנית והאתרג בשמאלית", הרי שכד צריך להיות הסדר – קודם נטילת הלולב ואחר כך האטרוג.

אך לפי זה יש לתמוה, כאמור, על הפסוק, שהקדמים את האטרוג לולב: "ולקחתם לככם ביום הראשון פרי עץ הדר כפת תמרים וגונו?"

לכאותה דברי המדרש טעונים הסבר: איך קשורים האתrogate והולוב – לאלו הדורות שהיו נטוויים למיתה והקב"ה עתיד לבראות אוטם בריה חדשה?

מפרש המדרש ביארו זאת איש איש בדרכו, אך ה"חמוני" צבי" מישיב בהקדמו מדרש אחר (פסיקתא דרב כהנא, פרשה כד) "שאלו לחכמה: החוטא מהו עונשו? אמרה להם: 'וחטאים תרדוף רעה'. שאלו לנבואה: החוטא מהו עונשו? אמרה להם: 'הנפש החוטאת היא תמות'. שאלו לתורה: חוטא מהו עונשו? אמרה להם: יביא אשם ויתכפר לו. שאלו להקב"ה: החוטא מהו עונשו? אמר העשה: יעשה תשובה ויתכפר לו". הרי שהחוטאים על פי ההלכה והנבואה היו נטוויים למיתה, ורק הקב"ה כביכול מחיה אותם על פי תשובתם.

זו כוונת המדרש: "תכתב זאת לדור אחרון" – אלו דורות הלאו שהם נטווי למיתה – אלו בעלי התשובה, שעל פי ההלכה והנבואה דין למות, אבל "עם נברא תהיל י-ה" – שהקב"ה עתיד לבראות אותן בריה חדשה, ולא די שהקב"ה מחיה אותן, אלא גם מעמיד אותן במקומות גבוה מון הצדיקים, והלא כבר אמרנו שמןוי זה נוטלים את הלוב קודם לאתrogate, ועל כך עליינו לקלס להקב"ה. ומכיון שצדיקים נגורים הם מועטים ורוב האנשים הם בגדר בעלי תשובה – לפיכך משה מזהיר את ישראל ואומר: 'ילקחتمם לכם ביום הראשון', שכן מלキחת זאת יהיה לכם לימוד יקר הנחוץ לכלום, שהרי ממנה נלמד כמה גדול מקום של בעלי התשובה!

"חמוני צבי" (וילנא תרנ"ז) – עמוד כה

אלא, הרי אמרו חז"ל (ברכות לד): "במקום שבuali תשובה עומדים – צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד", הרי שמדובר גבוה יותר מקומות צדיקים גמורים. ואף על פי כן, חדש המדרש, השלמת חפץ של הקב"ה היא על ידי הצדיקים ולא על ידי הרשעים, אף כאשר הם חוררים בתשובה, וכוונת המדרש באמורו "מעשים של רשעים" היא לרשעים ששבו בתשובה ונtabצר להם מקום גבוה ממוקם הצדיקים, ובכל זאת, חוץ הקב"ה הוא שלא יחתה האדם כלל, ולא ישחטוא יושב.

והנה, ידוע מה שאמרו חז"ל שהאטרוג – שיש בו טעם וريح, מרמז על הצדיקים, והולוב – שיש בו טעם אבל אין בו ריח, מרמז על אלו שיש בהם תורה אבל אין בהם מעשים טובים. ומעטה יובן הכל: הפסוק מקודם את האטרוג – משום שרצונו הקב"ה הוא בצדיקים יותר מבuali התשובה, מכל מקום, נטילת הלוב קודמת לאטרוג, שהרי מקום של בעלי התשובה גבוהה ממוקם הצדיקים, ובונוגר שבoulos שימושיים תחילתה את מי שמקומו גבוה יותר.

לאור זאת, כמו נפלא הדין שלולוב, שכאמור מסמל את בעלי התשובה, ניטל בימיו, כי הרי נאמר "וימיך פשוטה לקבלabis..."

*

לפי זה, יישב ה"חמוני צבי" את לשונו המדרש וויקרא רביה, פרשה ל): "דבר אחר: 'תכתב זאת לדור אחרון' – אלו דורות הלאו שהם נטווי למיתה, עם נברא תהיל י-ה" – שהקב"ה עתיד לבראות אותן בריה חדשה. ומה עליינו לעשות? ליקח לולוב ואטרוג ונקלס להקב"ה. לפיכך משה מזהיר את ישראל ואומר: 'ילקחتمם לכם ביום הראשון'"

רבן גמליאל ורבי יהושע הסתיירו את אופן נגעויהם!

רבי עקיבא שהתבוננו ושם לב במיוחד, וככלשינו "צופה היעית", הוא לבדוק הצלחה להבחן בכך... (אמור ר' הרה"ג ר' שבתי דוב רוזנטל שליט"א, בשם הנגאון רבי אברהם הכהן קופשיץ זצ"ל)

(מן) הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך, ראש ישיבת "קהל תורה", נהג אף הוא להזכיר על אמרה זו. ואמנם, הגאון רבי מרדכי גروس שליט"א, בהסתfibיו את רבי שלמה זלמן, הזכיר אמרה זו בשמו, והוסיף כי נאים הדברים למי שאמרם: שאף רבי שלמה זלמן, שבילי היו בימים רבים, מגלה טפח ומכסה טפחים בענוונותנו וחכמו ובהצענות מעשי, ועקבותיו לא נודעו. ואנו, אמנים השתדלנו להיות מעט 'צופים' בעקביו דרכיו ונתיבותיו, אך מלאכה קשה שבמקדש היא, ולא תמיד יכולנו להצליח בה...)"

"גאון ההוראה" – על מרן הגרץ"פ פראנק זצ"ל; "ישורון" – קובץ טו, עמוד תנ"ו

לען, והיכן היי מנגעין? ב'הodo לה' תחללה וסוף וב'אנא השם הושיענה נא, דברי בית היל, ובית שמאי אומרים: אף 'ב'אנא ה' הצלחה נא. אמר רבי עקיבא: צופה היעית ברובן גמליאל ורבי יהושע, שכל העם היו מנגעין את לולביהם והן לא נגעו אלא 'ב'אנא ה' הושיענה נא.

הלשון 'צופה היעית' – אומר דרשני מרן הגאון רבי צבי פסח פראנק, רבה של ירושלים, נהג לדყיק מכד שאין לו לאדם לנוהג בפרהסהה באופן שונה ממנהג אנשי המקומות שבו הוא נמצא, וכך יש לדყיק ממנהגם של רבותינו התנאים הקדושים, שמכיוון שכל העם היו מנגעין את לולביהם, אף שהם עצם סברו כי אין מנגעין אלא ב"אנא", מכל מקום לא נהגו בשיטות בפומבי ולא שינו בפרהסהה ממנהג המקומות, אלא הסתיירו את מנהגם עד שהיתה קשה להבחן בכך שם לא נגעו. רק

למה הנגעוים הם "אויביו" של השטן?

لتוצאות מעלה קנו וימסו עצמו על הדבר – רשות") מהי החשובות של שירוי מצוה – יותר מהמצווה עצמה? ועוד: למה מפחד השטן מפני הנגעוים – יותר ממצוות לולב עצמה? אלא – ביאר הגאון רבי בנימין יהושע זילבר, בעל "אוז נדרבו" – פורענות באה לעולם מכוח הקט��, אבל יש כללים בקט�� ולא

לח. שירוי מצוה מעכבים את הפורענות וכו'. אבל דביה: וכן לולב. רב אחא בר יעקב מכתה ליה ומיתתי ליה ומחיי הци יאמר: גלא בעニア דשיטנא (הרי זה לחץ בעינוי של שטן, שראה בעינוי שאין בו כח לנתק מעליו על מצות – רשות). ולא מילתא היא (אין מקום לומר כן), משומ דעתני לאיגוזי ביה" (שيتגרה בו שטן שהוא יציר הרע ויישאנו

ומרייעין כשהן יושבין, ותוקעין ומריעין כשהן עומדים? – כדי לערבות השטן", שלא ישطن בשישמע ישראל מחבין את המצוות, שאז מסתתמיין דבריו, ואף שם זהו ההסביר: שכיוון שכבר יצאו ידי חובת התקיעות מדאוריתא, ובכל זאת מוסיפים לתקוע עוד על סדר התפילה, שזו חביבות המצוות, מסתתמות כל טענות השטן, כי על עצם המצוות יש לו עוד מקום לקטרוג שישראל עושים אותה רק מלחמת ה"מלומדה", ולא בכלל לב, אבל לנוכח חביבות המצוות – מסתתמות כל טענותו! "

"אז נדברו" – חלק יג, סימן לה

למה השטן 'התרגש' דוקא מהשבח של רב אחא בר יעקב?

ואולם, ביאר הגראץ^פ פראנק, הלא בוגמרא בסוכה ראיינו שרבע אחא בר יעקב היה 'בר פלוגתא' של השטו, שכן אמר כי כוונת הנענווים היא לשמש "גירא בעינא דשיטנא", וכן כאשר שמע השטן שדוקא רב אחא בר יעקב משבחו ואומר שלשים שמים התכוון, אין זה פלא שאלא לנש��ו, שהרי אמרו במדרש (דברים ר' ברה, פרשה ג): "ברוך תהיה מכל העמים – אמר רבי חייא בר אבא: אין שבחה של מטרונה בשעה שמתקלשת מקרובותיה, אלא בשעה שמתקלשת מצורחותיה", ועל כן דוקא השבח לו זכה מה'בר-פלוגתא' שלו – נגע ללבו של השטן, עד שיצא מגדרו...
שמעתי מאבי מורי שליט"א – ע"פ פנקס בכת"י של הגאון רבי משה חסקין צ"ל

תמיד יכול השטן לקטרוג, וכאשר ישראל עושים יותר ממה שהוא מכחיב – בזה אין לו רשות לקטרוג.
ואף לעניינו, הלא מן התורה שלולה את הלולב בידו כבר קיים את המצוות, וכאשר מוסיף לנגע, מראה בזה את חביבות המצוות, שאינו יכול להיפרד ממנו, ואם כן הרי הוא כעווה לפנים משורת הדין, ומושם כך גם לעלה לא מודוקים עמו, אלא נהוגים עימיו לפנים משורת הדין, וזה הפירוש "גירא בעינא דשיטנא", שטענותיו נסתומות ואין יכול לקטרוג.
ודומה הדבר למה שאמרו (ראש השנה טז): "למה תוקעין

כדי 'לפייס' את השטן...

וכבר הקדימו הגאון רבי יהיאל היילפרון ממיןסק, בעל "סדר הדורות", שכתבו בערוך' רב אחא בר יעקב^ב:
"זהה רב אחא בר יעקב מופלג בזקנה ובכחמה, ודרש 'שטו' ופנינה לשם שמים נתכוונו', ואתה שטן ונשקייה על כדרעה ובבא בתרא טז). ובסוכה (לח) היה מוליך ומביא הלולב ואמר 'ג'רי בעינאי דשיטנא', והוא דלא צירעה השטו כמו שצער את פלימו, שהיה רגיל לומר 'ג'רי בעינאי דשיטנא'? יש לומר שהה שרה רב אחא בר יעקב רק בלולב, לא בכל יום, או יש לומר: לפי שדרש רב אחא בר יעקב בוצותו של השטן, לשם שמים נתכוון, ונשך ליה", עד כאן לשונו.
עדין לנ"ר – סוכה לה; "סדר הדורות" – סדר תנאים ואמוראים

בעקבות דברי גمرا אלוי, ביאר מון הגאון רבי צבי פשח פראנק, רבה של ירושלים, באופן נפלא את המובה בגמרא (בבא בתרא טז): "א"ר לוי: שטו ופנינה לשם שמים נתכוונו. שטו, כיון דחיזיא להקדש ברוך הוא דעתיה בתר איוב, אמר, דכתיב (שמואל א') ושלו, מינשי ליה לרחמנותיה דאברהם; פנינה, דרש ר' רב אחא בר יעקב בפפוניא, אתה שטן נשקייה לכרעיה" וכולומר: רב אחא בר יעקב ורש דרשה זו בעיר פפוניא, בא השטן ונשקו על רגליו.
והתמייה מלאיה עולה: הלא רבי לוי הוא בעל המשמעה, ומדובר נישק השטן דוקא את רב אחא בר יעקב, שלא היה אלא מעביר המשמעה, היה מון הדין שיינשך את רבי לוי?

באופן שונה ביאר הגאון בעל "עדין לנ"ר":
מכיוון שרבע אחא אמר כאן 'דין' גира בעינאי דשיטנא', ואמרו בגמרא שיש לחושש שעיל ידי אמרה זאת ביאו השטן להתגרות ולמסור את עצמו להחתיאו, لكن אמר רב אחא בר יעקב "שטו ופנינה לשם שמים נתכוונו", ועל כן באמת אמרו שאחר לא עשה כן.
ובזאת תישב הסתירה, לכוארה, בין שני מימורייו של רב אחא בר יעקב: מחד אמר כאן שבעיני השטן רע אם ישראלי עושיםמצוות ושם אמר הוא עצמו שהשטו לשם שמים נתכוון אך לדברים לא קשה, כי אכן המימרא שם נועדה 'לפייס' את השטן, כדי שלא יפגע בו... (ונראה שאמנים השטן 'התפיכס' כשהמע את 'שבחו', עד שבא ונשקו).

רב אחא לא נמנע מלדרוש בעיר 'מוסכנת'

כן לא יהיה למורה צריך להציג שדרשה בפפוני:
אך הנה אמרו (פסחים מב): "אמר רב יהודה: אלה לא תלוש אלא במים שלנו. דרצה רב מתנה בפפוניא. לakhir איתו יכולعلمאה חביביו ואותו לגביה, ואמרו ליה: הב לו מייא! והביאו הכל כלים ואמריו: תנו לנו מים, כי סברו שכונתו הייתה שיש ללוש את המצוות במים שלו), אמר להו: אני במא דביתו אמררי", הרי שבפפונייא היו עמי הארץ ובוריהם רבים. עוד מצאנו (נדה טז): רב אחא בר יעקב התקין שהנשימים בפפונייא יטבלו ביום, מושום שבפפונייא היו מוציאים נגבים, וכן מסופר בבבא קמא (קטו). על בן

וכך מיישב הגאון רבי יעקב חיים סופר שליט"א, ראש ישיבת "כף החאים", את התמייה על השטן שנשך לרבע אחא בר יעקב ולא לרבי לוי, מולדת המשמעה, וזאת בהקדימו הערכה נוספת: מודיע טרחה הגمرا להזכיר "דרשה רב אחא בפפוניא", מה איכפת לנו היכן בדיקך דרשה רב אחא, אם בפפונייא או בפומפידינאי?
מה גם שכבר ידעו שמקומו של רב אחא בר יעקב היה בפפונייא, כגון בבבא קמא (נד): "אמר רב פפא פפונייא ידע טעם דהא מילתא, ומנו – רב אחא בר יעקב", וכן אמר רב בא בקידושין (לה), ושם פירש רשי: "רב אחא בר יעקב היה דר בפפונייא", ואם

мотכוון, ועל כן יש לשמעו בקולו... אך רב אחא לא חש לכך ודרש בפפוניא את דרשו בשבח השתו, זהה העיר על מידת האמת שלו, ולכן "אתה שטן נשקייה לכרכעה", כלומר: נשקו ברגלו, ולא בכדי כי השקאר אין לו רגלים, והנשיקה באה לרב אחא משום שהיא איש אמת...
"בנשת יעקב", עמוד רלט

העיר נרש שנגב ספר ומכרו בשםונים לבן העיר פפוניא, והוא מכרו במאה ועשרים (עיין שם), הרי שבפפוניא היו שכיחים הדיות וונגבים.
ולמרות כל זאת, לא מנע רב אחא בר יעקב לדrhoש בעיר זו שהשטו לשם שמים נתכוון, אף שבעיר כזו דרשה כזו עלולה להיות מסוכנת, שהרי כל אחד יאמר שאף השטן שלו לשם שמים הוא

התගורות בשטן – משומש הוללב מוכיח שניצחנו בדיון!

"משל למה הדבר דומה? לשני בני אדם שנכנסו לדין לפני המלך, ולא היה יודע מהם מה בינם אלא המלך בלבד, דין המלך אותו ולא היה יודעון הבריות מי נזח לחבירו. אמר המלך: כל מי שהוא יוצא ובידו אגין – הוא יודעון שהוא נצח, כד ישראל והעובי כוכבים נכנסין לדין ביום הכהנים, שידעו הכל שאתם כתיתם בדיון, הקב"ה: טלו לולבים בידכם, שידעו הארץ עבר לפני המלך זיו, לפיכך אמר דוד 'או ירננו כל עצי יער לפני המלך', אימתי? כי בא לשפט הארץ – ביום הכהנים, מה ישראל עושים? מותינים עוד חמישה ימים, כדי יודיעו הכל שישראל זכו, לפיכך כתיב 'ולקחתם לכם ביום ראשון'...
ולכן התגורה רב אחא בשטן דוקא בד' מינימ, שהרי בהם ראה שהוא ניצחנו אותו ביום הדיון...
דרושים ולקיים מוסר" מהתלמידי הגור"ם בנט (אלול תשנ"ט, הוצאה ארטסקROL-מסורת), עמוד עז

למה התגורה רב אחא בר יעקב בשטן דוקא במצווה זו? ביאור נפלא על כך, מובא בשם אחד מתלמידיו של הגאון רבי מרדי בנט, אב"ד ניקלשבורג (הדברים העתקו מפנקס בכתב יד, שם מחברו לא נרשם עליי, אך ניכר שהיה תלמיד חכם וצדיק, תלמידו של מהר"ם בנט):
כתבו הנספות (לעיל לא), לבאר מדוע בית הלה מעננעים באמירת "אנא ה' הוועה נא", אף שאינו תחלת הפרק ולא סוף הפרק: משומש שנאמר (דברי הימים א' טז, לא): "או ירננו עצי העיר מלפני ה' כי בא לשפט את הארץ", ובהמשך נאמר: "הוו לה' כי טוב כי לעולם חסדו", וכן נאמר לאחר מכן: "הוועה אלוקי ישענו", וזהו "ירננו" – שמננעים את הוללב ומשבחים 'הווד' וב'אנא ה' הוועה נא', עד כאן מדברי התוספות.
אך לכואורה יש לתמורה: לדברי התוספות, איך יתרחש אמצעו של הפסוק, שבו נאמר: "כי בא לשפט את הארץ"?
אללא, יתבארו הדברים על פי דברי המדרש תנחותם (אמור, יח):

איך שייך להרגיז את השטן?

ممילא מנטחו היצר ביותר, ולכן טוב יותר שלא להביא את עצמו לידי נסונות, אלא לנקט בדרכו של יעקב שנפגש עם עשי, ולהתחליל בדרך של 'דורון', בטרם הוא מגיע למלוחמה'. אבל, הוא מוסיף, מובן שצרככים שיקול דעת אמתי כמה גדול 'דורון' שמכרחים לסת, ולא להרבות בכך יתר על המידה...
ברכת שמעון" – פרשות וישלח, עמוד צח

עוד בעניין זה: עיין "כמוץא שלל רב" – ויקרא, עמוד קצד, שם הובא מספרי קדמוניים כי השער לעוזיאל הוא מעין 'דורון' שימושיים לסתרא אחרת, ובדברי ה"חתם סופר" שהובאו שם

בשולוי עניין זה:
לכואורה יש לתמורה: וכי השטן בשר ודם הוא, שכאר שריגאים אותו הוא מתגורה באדם שהרגיזו? והלא אין הוא אלא מלאך ושליח לנסوت את האדם, ואיך שייך לומר שיתגורה באדם יותר ממה שהיא מתגירה בו ממילא, מתוקף שליחותו?
אללא – ביאר הגאון ובי ברוך שמעון שניאורסון, ראש ישיבת תשעבין "כוכב מיעקב" – הלא אמרו (סוטה יג: וועוד) "לפום גמלא שיחננא", ופירש רשי: "לפי כח הגמל מרבען במשואו, אף כאן לפוי צדקתו מודקק אחורי", וכל הגدول מחייבו – יצרו גدول הימנו, ולכן כאשר האדם מראה בעצמו שהוא יכול להלחם כלכך ביצור –

גלוון זה מוקדש לרפואה

התינוקת חוה רות בת שלומית לרפו"ש

התינוקת גאולה דבורה בת שושנה לרפו"ש

הרב צבי בן מרימס לרפו"ש

במוצא שלל רב – על סדר הדף היומי | עורק: הרב אברהם ישראל רוזנטל | כל הזכויות שמורות ©
לקבלת העלוון וללא כל תמורה כספית): שלחו את כתובות המילל שלכם ל-shalalrav@gmail.com

וְהַשְׁוֹאָנוּ:

את ברכת מועדיך

השולמה
הסדרה!
עוגג יומ-טוב
אמתית!

8
כרכים

ניתן להציג גם בכרכים בודדים

חדש!

במארך מרהיב
לראשונה סדרת 'כמוצא שלל רב'
על מועדי השנה וזמןירות שבת
תורה מפוארת בכל מסוף

פסח ♦ שבועות ומגילת רות ♦ בין המצרים ♦ ימים נוראים ♦ סוכות
חנוכה ♦ פורים ומגילת אסתר ♦ זמירות שבת וברכת המזון

להציג בחנויות הספרים או בטלפון: 052-7679264

